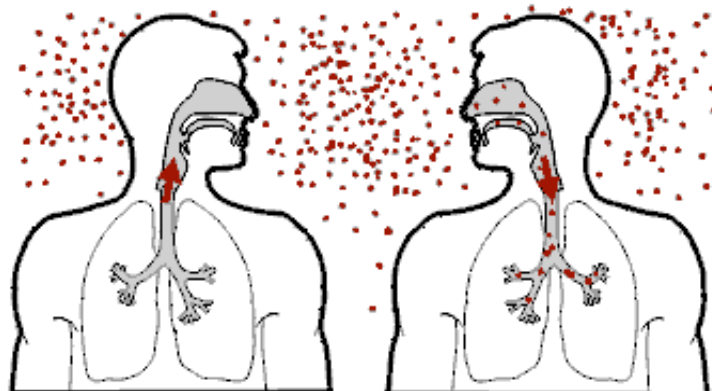


## Informasaun kona ba kontaktu ho Me'ar Raan (TB)



## **Tan sa ami kontaktu ho ita kona ba me'ar raan (Me'ar Raan)?**

Ami identifika ita hanesan ema ida ne'ebe kontaktu ho ema seluk ne'ebe iha moras Me'ar Raan. Tan ne'e infesaun aat, bele iha risiko ba ita hetan infesaun ho jerme ne'ebe bele fó moras Me'ar Raan, Nune'e, ami sujere katak ita bo'ot tenki halo ezame ba ami bele haree se ita hetan infesaun kona ba Me'ar Raan ka foin da-uluk ita hetan moras Me'ar Raan. Depende hosi rezultadu, ami bele rekomenda tratamentu ka tau matan liu tan.

### **Sa ida maka me'ar raan?**

Me'ar Raan moras ida ne'ebe bele kura mosu hosi infesaun ho *Mikobaktéria* me'ar raan. Moras ne'e afeta aten-book, maibé dala ruma bele afeta fatin seluk iha ita nia hisin, hanesan linfa glande, maksorin, (rins), ruin etc.

### **Maibé hau la hatene ema ruma ho moras Me'ar Raan!**

Ita la hatene ema ne'ebe ita kontaktu bele iha moras Me'ar Raan. Kazu ho moras Me'ar Raan sei hetan tratamentu konfidensial, ami la bele hatete ba ita ema ne'e sé. Maibé, ema ne'e atua ho responsabilidade no nia fó ita nia naran hanesan ita see an ba moras aat ne'e.

### **Halo nu sa maka ema sira hetan infesaun ho Me'ar Raan?**

Jerme Me'ar Raan nian namkari mai liur bainhira ema ruma ho moras Me'ar Raan iha aten-book ka kakorok mear, fani, hananu ka ko'alia, soe kabeen mai liur. Kabeen sira ne'e ema seluk bele dada iis. Ema barak hetan moras Me'ar Raan hosi ema seluk ne'ebe ita hamutuk beibei. La ós komun hetan moras Me'ar Raan hosi ema seluk ne'ebe ita halo kontaktu badak. Me'ar Raan **la dait** hosi sasan uma laran nian hanesan kanuru bikan ka telefone sira.

### **Oin sa maka hau bele hatene se hau hetan infesaun ne'e?**

Ezame leno nian bele halo iha Klínika Hirus Matan. Ezame sira ne'e maka:

1. Ezame iha hisin kulit ( bele bolu mós ezame Mantoux). Ida ne'e la iha perigu, sona ki'ik ida iha hisin kulit nia okos iha ita nia liman. Bele hatudu se ita hetan duni infesaun ho jerme kona ba moras Me'ar Raan. Ita tenki fila mai fali iha loron 2 ka 3 bainhira halo ezame ne'e, atu nune'e bele haree rezultadu ne'e bele pozitivu ka negativu.
2. Dala ruma ezame raan ka ezame iha hisin kulit halo dala ida tan hodi bele haree lo-lo'os rezultadu hosi ezame da-uluk.
3. Raiu-x iha hirus-matan bele hatudu evidénsia kona ba moras Me'ar Raan iha ita nia aten-book. Dala ruma raiu-x hirus-matan nian bele hatudu katak uluk ita hetan moras Me'ar Raan, dala-ida ke ita la hatene uluk ita iha kedas moras Me'ar Raan.

### **Hau simu tiha ona sangra BCG. Ne'e la fó protesaun mai hau?**

Sangra BCG fó protesaun sorin deit hasoru moras Me'ar Raan no proteje liu labarik sira. Ita bele hetan moras Me'ar Raan dala ida ke ita simu ona sangra BCG.

### **Sa ida mak bele mosu se hau nia ezame negativu?**

Se ita nia ezame da-uluk negativu, sei halo fila fali ezame iha fulan 2 ka 3 nia laran. Ne'e tan ba bainhira ita see an ba moras Me'ar Raan ba sistema imune atu reaje kona ba ezame iha hisin kulit sei lori semana balun. *Nune'e, ami rekomenda ezame da-rua importante tebes ba ita mai halo ezame da-uluk hodi haree lo-loos se ita moos hosi infesaun kona ba moras Me'ar Raan.* Se ita nia ezame negativu nafatin, ita lalika halo ezame liu tan.

## **Sa ida mak bele mosu se hau nia ezame iha isin kulit pozitivu (Mantoux)?**

Se ita nia ezame pozitivu, sira sei haruka ita ba hasoru doutór espesialista kona ba moras Me'ar Raan, depende deit kona ba ita nia raiu-x nia rezultadu no faktor seluk, ne'ebe enfermeira sei ko'alia ho ita.

Ezame iha isin kulit pozitivu jeralmente hatudu katak ita iha infesaun hosi jerme sira ne'ebe halo moras Me'ar Raan. (Dala ruma, ezame pozitivu fraku mosu iha ema sira ne'ebe simu sangra BCG ka kona ba razaun seluk, la relasiona atu iha infesaun Me'ar Raan.) Hetan ezame pozitivu la ós hatudu katak ita hetan infesaun tan ba ita kontaktu ho ema ne'ebe moras ho Me'ar Raan. Se ita hela iha rai ida ne'ebe moras Me'ar Raan komun, ne'e bele hatudu katak ita hetan infesaun iha tempu balun nia laran. Kala 1/3 hosi populasaun iha mundu iha infesaun kona ba infesaun hosi moras Me'ar Raan, maibe la dun kona ba ema sira ne'ebe moris iha Austrália.

Hetan infesaun kona ba moras Me'ar Raan (ezame pozitivu hosi isin kulit) la ós hatudu katak ita iha moras Me'ar Raan. Risku ne'e boot oin sa depende kona ba faktor barak sura hosi bainhira maka ita hetan infesaun ne'e (ho lia seluk, la hatene lo-loos se ita hetan infesaun ne'e kona ba rezultadu hosi ita nia kontaktu), ita tinan hira, la hatene loos se ita moras ka iha kondisaun médika ruma. Enfermeira ka doutor sei ko'alia liu tan kona ba ne'e ho ita.

## **Bele halo tratamentu ba infesaun Me'ar Raan ka la'e?**

Infesaun Me'ar Raan bele halo tratamentu hodi previni hetan moras Me'ar Raan iha oin mai. Tratamentu ne'e liu-liu envolve hemu ai-moruk hosi droga ida ne'ebe ami uza atu halo tratamentu ba ema sira ho moras Me'ar Raan (isoniazid) lor-loron iha fulan neen to'o fulan sia nia laran. Tratamentu ne'e 60% to'o 90% efetivu hodi previni moras Me'ar Raan ba ema sira ne'ebe iha infesaun Me'ar Raan. Tratamentu ne'e jeralmente seguru, liu-liu ba ema foin sa'e sira. Se ita nia doutor hameno tratamentu ne'e, nia sei temi liu tan ba ita kona ba benefisiu no risku hosi tratamentu ne'e.

## **Iha alternativa ruma atu halo tratamentu se hau moras ho infesaun Me'ar Raan?**

Lo'os. Se ita iha risku atu dezenvolve moras Me'ar Raan la dun maka'as (no liu-liu se ita bele hetan risku hosi tratamentu ne'e, ne'ebe la maka'as), entaun diak liu adopta "hein no haree". Ho aprosimasaun ne'e ami liu-liu sei rekomenda raiu-x hirus-matan, no mai hasoru ami ho intervalu hosi tinan rua nia laran, importante hodi hatene kona ba sintoma hosi moras Me'ar Raan la-lais, ne'ebe bele mosu hosi tempu ka liu tempu raiu-x nian, no mai hasoru ami, ka ba kedas iha Klínika Hirus Matan nian se sintoma ruma mosu.

## **Hanesan se hau iha karik lia fuan ruma atu husu?**

Se ita iha lia fuan ruma atu husu, ka la hatene informasaun ruma hosi surat ne'e, halo favor ida husu atu ko'alia ho enfermeira ka doutor sira hosi Klinika Hirus Matan nian, ne'ebe sira kontente atu fó hatene sasan ba ita.

## **Atu hetan informasaun kona ba moras Me'ar Raan favor ida husu ba Klínika Hirus Matan nian kona ba kópia ida hosi NSW Health Tuberculosis Fact Sheet (NSW Health Tuberculosis Fact Sheet) ka refere ba diresaun web nian ne'ebe ami fó tuir:**

<http://www.health.nsw.gov.au/Infectious/factsheets/Pages/Tuberculosis.aspx>

<http://www.health.nsw.gov.au/Infectious/tuberculosis/Pages/tuberculosis-factsheets.aspx>

(Informasaun b alia ne'ebe la os Ingles)

## **Kontaktu kona ba informasaun Klínika Hirus Matan nian iha NSW bele hetan iha diresaun web nian iha okos:**

<http://www.health.nsw.gov.au/Infectious/tuberculosis/Pages/chest-clinics.aspx>